

Aleksandar Maršavelski*

KRITIKA TUŽITELJSKE POLITIKE U SLUČAJU LUBANGA PRED MEĐUNARODNIM KAZNENIM SUDOM

Sažetak

14. ožujka 2012. je datum koji će zauvijek ostati zabilježen u povijesti međunarodnog kaznenog pravosuđa: dan kada je Međunarodni kazneni sud donio svoju prvu presudu. Kongoanski vođa pobunjenika Thomas Lubanga Dyilo osuđen je zbog toga što je u razdoblju od rujna 2002. do 13. kolovoza 2003. novačio djecu mlađu od 15 godina te koristio ih u aktivnom sudjelovanju u neprijateljstvima, što predstavlja ratni zločin prema čl. 8(2)ε(vii) i 25(3)(a) Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda. U ovom radu se obrađuju političke dimenzije suđenja Lubangi. U članku se prvo raspravlja politički kontekst suđenja iznošenjem recentne povijesne i političke pozadine konflikata u DR Kongu, a zatim se daje kritička analiza tužiteljske politike, korištenja posrednika te se ispituje pravičnost suđenja u tom predmetu.

Ustanovljenjem Međunarodnog kaznenog suda, afričke zajednice kao što su Hema i Lendu dobile su novu vjeru u bolju budućnost. Međutim, prvi slučaj pred Međunarodnim kaznenim sudom nije bio uspješan kao što se to očekivalo. U nekoliko navrata je tužiteljstvo pokušalo narušiti pravičnost Lubanginog suđenja. Možemo identificirati tri glavne pogreške u politici tužiteljstva. Prvo su snažne veze tužiteljstva i Vlade predsjednika Kabile koje su uspjele potkopati neovisnost tužiteljskih istraga. Drugo je tužiteljsko nekritično oslanjanje na posrednike, koje je značajno produljilo postupak i prouzročilo nepotrebne troškove. Treće su se ticale neotkrivanja odnosno kasnog otkrivanja dokaza, što je zamalo dovelo u pitanje pravičnost suđenja. Srećom, Raspravno i Žalbena vijeće su poduzeli odgovarajuće korake koji su spriječili kršenje Lubanginog prava na pravično suđenje.

UVOD

Trenutak koji će svakako ostati zabilježen u povijesti jest objava prve presude Međunarodnog kaznenog suda (u nastavku: MKS) u predmetu *Lubanga*.

* Aleksandar Maršavelski, LL.M. (Yale), asistent na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Kongoanski vođa pobunjenika Thomas Lubanga Dylo je osuđen zbog toga što je 2002. i 2003. novačio djecu mlađu od 15 godina te koristio ih u aktivnom sudjelovanju u neprijateljstvima, što predstavlja ratni zločin prema čl. 8(2)(vii) i 25(3)(a) Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda.¹

U ovom radu se kritički preispituju političke i pravne dimenzije postupaka tužiteljstva u slučaju Lubanga. Prvi dio bavi se kontekstom uhićenja Lubange polazeći od političke pozadine sukoba u Demokratskoj Republici Kongo (u nastavku: DR Kongo). U drugom dijelu se analizira suđenje Lubangi fokusirajući se na pojedine probleme u kojima se isprepliću politika i pravo (opće odrednice politike tužiteljstva, korištenje posrednika, pravičnost suđenja).

I. POLITIČKE DIMENZIJE POSTUPKA PROTIV THOMASA LUBANGE

Thomas Lubanga je bio vođa *Unije kongoanskih patriota* (UPC) koja se tijekom Drugog Kongoanskog rata deklarirala kao borac za etničku skupinu Hema, a protiv *Nacionalističkog i integracijskog fronta* (FNI), sastavljenog od članova etničke skupine Lendu.

U jesen 2003., tužiteljstvo MKS je izjavilo da je spremno tražiti dopuštenje Predraspravnog vijeća da započne istragu na temelju svojih *proprio motu* ovlasti, ali je istaknulo da bi više željelo da DR Kongo ustupi predmet Međunarodnom kaznenom sudu te pruži aktivnu podršku tijekom postupka. Ova izjava je imala snažan odjek u DR Kongu, što se može i vidjeti iz jednog Lubanginog intervjua.²

U proljeće 2004. predsjednik Joseph Kabila je ustupio situaciju u DR Kongu Međunarodnom kaznenom sudu sukladno čl. 14. Rimskog statuta. Premda postoje sumnje da je Kabila ranije i sam zapovijedao tzv. *kadogosima* (izraz u svahiliju za djecu-vojnike)³, on time nije riskirao kazneni progon, zbog toga što se Rimski statut ne primjenjuje na zločine počinjene prije 1.7.2002. Osim toga, Kabila je ovim potezom ojačao svoj politički kredibilitet u DR Kongu i pred međunarodnom zajednicom, jer je u njihovim očima postao netko tko se zalaže za kažnjavanje

¹ *Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, ¶ 1358 (March 14, 2012). [u nastavku: *Presuda Lubangi*]

² „Tijekom razgovora, Lubanga je tvrdio da MKS mora ostati izvan Konga, jer bi optužnice prekinule krhko stanje mira. Međutim, zatražio je kopiju Rimskog statuta na francuskom, ističući da treba proučiti pojedine odredbe tog dokumenta. U dogovoru sa svojim odvjetnikom, pažljivo je analizirao nadležnost suda i pravne pretpostavke za zločine protiv čovječnosti. Premda je isticao svoju nevinost i izjavio da će MKS imati malo učinka na njega i njegovu organizaciju, Lubanga je uočio potencijalnu snagu Suda: 'Ovaj sud predstavlja pritisak na političare koji su ubijali ljude ... oni se danas boje činiti takva ubojstva.' Tome je dodao opasku na spomenutu obavijest tužiteljstva: 'postoji jasan pritisak da se ne čine određene stvari' te da 'oni koji su odgovorni sada mogu biti vrlo zabrinuti.'“ (*William W. Burke White*, *Complementarity in Practice: The International Criminal Court as Part of a System of Multi-level Global Governance in the Democratic Republic of Congo*, *Leiden Journal of International Law* 18 (2005), 587.

³ *Emizet F. Kisangani / F. Scott Bobb*, *Historical Dictionary of the Democratic Republic of Congo*, 3. izd., 2010., 250. Vidi i *Kevin C. Dunn*, *A Survival Guide to Kinshasa: Lessons of the Father, Passed Down to the Son*, u knjizi John F. Clark (ur.), *The African Stakes of the Congo War*, 2002., 70.

ratnih zločinaca. Tadašnji Glavni tužitelj MKS Luis Moreno Ocampo je 2004. objavio svoju odluku da otvara istragu sukladno čl. 53. Rimskog statuta.

Thomas Lubanga je bio uhićen u Kinshasi 2005., po naredbi predsjednika Kabile, te je bio optužen za genocid, zločin protiv čovječnosti, ubojstvo, protupravno oduzimanje slobode i mučenje.⁴ Postavlja se pitanje zašto nije bio optužen za ratni zločin novačenja i korištenja djece mlađe od 15 godina u neprijateljstvima? Jedan od razloga mogla bi biti činjenica da je takvu praksu provodio njegov otac Laurent Kabila u Prvom Kongoanskom ratu, a spomenuto je da se sumnja da je i on sam bio uključen u takve aktivnosti. Izgleda da je na taj način Kabila želio izbjeći *tu quoque* argumentaciju obrane tijekom kaznenog postupka.

Lubanga je bio držan u kućnom zatvoru gotovo cijelu godinu iako je, prema informacijama Ureda tužiteljstva MKS, Lubangin spis bio „doslovno prazan“.⁵ Stoga je bilo očito da pravni sustav DR Kongo nije bio u stanju ili nije želio provesti ovaj kazneni postupak pa je Ocampo, sukladno načelu komplementarnosti, morao preuzeti Lubangin slučaj.

Predraspravno vijeće I (PTC I) je 10.2.2006. izdalo uhiđbeni nalog protiv Lubange. Smatram da postoje dva kritična problema koja se tiču ovog naloga, a koja treba pobliže analizirati.

Prvi je da MKS nije Lubangi stavio na teret genocid niti zločin protiv čovječnosti (za što je bio optužen u DR Kongu), već samo za ratni zločin novačenja djece mlađe od 15 godina i njihovo korištenje da aktivno sudjeluju u neprijateljstvima.⁶ Doduše, Ured tužiteljstva je rezervirao mogućnost da proširi listu kaznenih djela koja se Lubangi stavljaju na teret tijekom postupka, međutim, to se nije dogodilo. Upravo su nevladine organizacije (NVO) kritizirale tužiteljstvo zbog toga.⁷

Drugi se odnosi na činjenicu da je uhiđbeni nalog izdan „pod pečatom tajnosti“. Postavlja se pitanje: zbog čega? Lubanga se već nalazio u pritvoru, što znači da nije bilo opasnosti od bijega. Njegov transfer u Haag je ionako ovisio o suradnji DR Kongo – predsjednik Kabila je vjerojatno bio prvi obaviješten o izdatom nalogu.⁸ Međutim, suvišnost pečata tajnosti nad uhiđbenim nalogom nije prepoznat te se tajnost ovog dokumenta održala do izručenja Lubange Haaškom sudu 17.3.2006.

Slijedeća faza je bila potvrditi optužnicu sukladno čl. 61. Rimskog statuta, pri čemu je Lubanga dobio jednog belgijskog odvjetnika kojeg je sud angažirao da ga brani po službenoj dužnosti.⁹ ali koji je kasnije zbog zdravstvenih razloga otkazao svoj angažman. U Lubangin braniteljski tim su nakon toga ušli Catherine

⁴ *Benjamin N. Schiff*, *Building the International Criminal Court*, 2008., 220.

⁵ *Schiff*, *op. cit.*, 221.

⁶ *Prosecutor v. Lubanga*, Pre-Trial Chamber I, Warrant of Arrest, Feb. 10, 2006, ICC-01/04-01/06.

⁷ Vidi *FIDH*, *The Office of the Prosecutor of the ICC - 9 Years On*, 2011., 10-11.

⁸ S druge strane, uhiđbeni nalog protiv sudanskog predsjednika Omara Al-Bashira je 2009. izdan kao javni dokument, što je imalo za posljedicu da nema realne šanse da će biti uhićen u bliskoj budućnosti.

⁹ *Schiff*, *op. cit.*, 222.

Mabille i Jean Marie Biju Duval, koji su odradili odličan posao, a posebno su se istakli u prigovorima nepravodobnom otkrivanju dokaza tužiteljstva te u rušenju vjerodostojnosti tužiteljevih posrednika, što će biti posebno analizirano u nastavku.

II. IZMEĐU POLITIKE I PRAVA

a. Tužiteljska politika u slučaju Lubanga

Tužiteljstvo je 2006. godine istaklo tri načela svoje strategije: 1. pozitivna komplementarnost, 2. fokusirane istrage, i 3. maksimalizacija utjecaja.¹⁰

Ad 1. Prema načelu pozitivne komplementarnosti, ured tužiteljstva neće poduzeti kazneni progon protiv svake osobe čije se radnje mogu podvesti pod nadležnost MKS, nego će potaknuti države članice Rimskog statuta da same poduzmu kazneni progon ako mogu, a ako ne mogu, onda će poduzeti mjere da se njihovi pravni sustavi unaprijede kako bi u budućnosti mogli samostalno voditi kaznene postupke. Međutim, poslijeratni DR Kongo očito nije bio u mogućnosti suditi svojim ratnim zločincima, što se vidi iz činjenice da je DR Kongo ustupio istragu i progon Međunarodnom kaznenom sudu te da je Lubanga bio u zatvoru godinu dana bez perspektive da će mu započeti suđenje. Politika dobrovoljnog ustupanja i pozitivne komplementarnosti imala je dva važna učinka: redukcija prigovora miješanja u suverenitet i unapređenje sposobnosti Međunarodnog kaznenog suda da se bori protiv nekažnjivosti međunarodnih zločina.¹¹

Postoji i jedan negativni učinak načela komplementarnosti, a taj je da postoji opasnost da će se MKS instrumentalizirati kao posljedica nužnosti bliske suradnje s državnim vlastima u realizaciji ovog načela.¹² U DR Kongu, izgleda da je predsjednik Kabila iskoristio MKS da „diskreditira potencijalnu opoziciju i izgradi inozemnu podršku svojoj vladi“.¹³ Prije nego što je Lubanga bio uhićen u Kinshasi, bio je registrirao UPC kao partiju,¹⁴ što potkrepljuje navedenu insinuaciju.¹⁵

U izjavama tužiteljstva MKS uvijek je bio prisutan i svojevrsni *leitmotiv* tužiteljske politike, pa tako i u uvodnim riječima u suđenju Lubangi, a to je: okončanje nekažnjivosti (*ending impunity*). To nije samo fraza koju je izumilo

¹⁰ Schiff, *op. cit.*, 141.

¹¹ Schiff, *op. cit.*, 142.

¹² Schiff, *op. cit.*, 255.

¹³ Schiff, *op. cit.*, 256. Još očiglednija je kontroverza postoji u Ugandinoj instrumentalizaciji tužiteljstva. Naime, glavni tužitelj Ocampo je objavio Ugantino ustupanje nadležnosti MKS-u na konferenciji za medije zajedno s Yoweri Museveni, predsjednikom Ugande. Kako Ocampo nije dovoljno naglasio da bi i članovi državne vlasti Ugande mogli biti pozvani na odgovornost, stekao se dojam da će tužiteljstvo istraživati samo zločine počinjene od strane pripadnika *Gospodnje vojske otpora* (Lord Resistance Army). *FIDH, op. cit.*, 15. Vidi i Schiff, *op. cit.*, 253.

¹⁴ The Hague: Congo Warlord Sent To International Court As First Case, N.Y. Times, 18.3.2006., <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B00E5D71E31F93BA25750C0A9609C8B63>

¹⁵ Obračunavanje s opozicijom je bilo još izraženije u slučaju Jean-Pierre Bembe. Naime, neke NVO smatraju da postoji sumnja da je slučaj Bemba politički motiviran s obzirom da je on “ključni član opozicije Kabilinoj vladi”. *FIDH, op. cit.*, 15.

tužiteljstvo MKS, već ima svoje uporište u preambuli Rimskog statuta,¹⁶ a sadrži ga i čl. 53. Rimskog statuta, čiji *chapeau* kaže da tužitelj mora inicirati istragu ako postoji razumna osnova za postupanje sukladno statutarnim odredbama.¹⁷ Ovo pravilo je ukorijenjeno u kontinentalno-europskim pravnim sustavima u kojima postoji načelo legaliteta odnosno načelo obveznog kaznenog progona (*Legalitätsprinzip, principio di obbligatorietà*), za razliku od angloameričkog prava u kojem tužitelj tradicionalno uživa tzv. tužiteljsku diskreciju (*prosecutorial discretion*), a koja se u našoj pravnoj terminologiji izražava kao načelo oportuniteta (*Opportunitätsprinzip*).¹⁸

Kada su voditelja istraživačkog tima tužiteljstva MKS u DR Kongu¹⁹ pitali za vrijeme njegovog svjedočenja da ocijeni je li tužiteljstvo poduzimalo ozbiljne i objektivne istrage prije nego što su odabrali ovaj slučaj. On je odgovorio da su istrage poduzete ponajprije na temelju dokumentacije (dokaza), ali i na temelju strateških imperativa, pa je tako odabir predmeta „djece-vojnika“ ovisio i o procjenama tužiteljstva u odnosu na suđenje takvog predmeta te na nastavak njihove aktivnosti, čime je potvrdio da se iza tih istraga skrivala određena politika tužiteljstva.²⁰ To znači, primjerice, da tužiteljstvo nije željelo poduzimati kazneni progon protiv članova Vlade DR Konga niti skupina koje podržavaju predsjednika Kabilu jer bi to ugrozilo njegovu poziciju u DR Kongu. Postavlja se pitanje je li ovakva praksa u skladu s načelom legaliteta kaznenog progona te nije li usvajanje tog načela u Rimskom statutu bila prevelika ambicija njegovih pisaca?

Ad 2. To nas dovodi do drugog principa u postupanju tužiteljstva MKS: *načela fokusiranih istraga*. Ono znači da će tužiteljstvo istraživati prvenstveno počinitelje koji su najodgovorniji za međunarodne zločine. Samo ta kategorija osoba potpada pod politiku okončanja nekažnjivosti tužiteljstva MKS.

U samom Rimskom statutu sadržane su dvije iznimke od načela legaliteta kaznenog progona, a koje se tiču fokusiranih istraga: a) kazneno djelo nema dostatnu težinu²¹, i b) postoji osnovana sumnja (*substantial reasons to believe*) da istraga neće služiti interesima pravde²². Izgleda da se potonja načelno uklapa u

¹⁶ „najteža kaznena djela koja se tiču međunarodne zajednice kao cjeline ne smiju ostati nekažnjena te se mora osigurati učinkovit kazneni progon njihovih počinitelja”. Rome Statute of the International Criminal Court, pmb., July 17, 1998, U.N. Doc. A/CONF.183.9 [u nastavku Rimski statut]

¹⁷ Vidi Morten Bergsmo / Pieter Kruger u knjizi Otto Triffterer (ur.) Commentary of the Rome Statute of the International Criminal Court, 2. izd., 2008., 1068.

¹⁸ Više o tome vidi Thomas Weigend, Anklagepflicht und Ermessen. Die Stellung des Staatsanwalts zwischen- Legalitäts- und Opportunitätsprinzip nach deutschen und amerikanischen Recht. Baden-Baden: Nomos, 1978.; vidi i komentar navedene monografije u Mirjan Damaška, The Reality of Prosecutorial discretion, comments on a German Monograph, American Journal of Comparative Law 29 (1981), 119-138.

¹⁹ Njegovo ime je Bernard Lavigne. Vidi *Presuda Lubangi*, *op. cit.*, ¶ 125.

²⁰ Transcript of Deposition on 16 November 2010 at 30, *Prosecutor v. Lubanga*, No. ICC-01/04-01/06-Rule68Deposition-Red2-ENG.

²¹ The sufficient gravity test is especially relevant for determining the admissibility of cases. Rimski statut, *op. cit.*, čl. 17(1)(d). The same idea is formulated in Article 5: “The jurisdiction of the Court shall be limited to the most serious crimes of concern to the international community as a whole”. *Ibid.* čl. 5(1).

²² Rimski statut, *op. cit.*, čl. 53(1)

politiku tužiteljstva MKS u DR Kongu, međutim, ona zahtijeva da se posebno uzmu u obzir težina zločina te interesi žrtava.²³ Osim toga, tužitelj je dužan osigurati uvjerljive argumente²⁴ za nepoduzimanje kaznenog progona Predraspravnom vijeću, koje može revidirati takvu odluku.²⁵

Na prvi pogled, uvjerljivim se čini argument da bi nepoduzimanje kaznenog progona protiv pojedinaca iz redova vlasti i oni koji ih podržavaju omogućilo više postupaka i na taj način zadovoljilo veći broj žrtava. Međutim, to bi se moglo pretvoriti u „ugovor s đavlom“. Postavlja se pitanje što učiniti u hipotetičkoj situaciji gdje postoji jedan počinitelj najtežih zamislivih zločina na strani državne vlasti, a na neprijateljskoj strani je otkriveno nekoliko počinitelja različitih zločina koji tek zadovoljavaju uvjet težine zločina za kazneni progon pred MKS? Dodatno pitanje koje se postavlja jest hoće li interesi pravde biti uopće zadovoljeni ako je samo jedna strana kažnjena? Ovo su teške moralne dileme. Odgovor tužiteljstva na njih bi trebao ponajprije ovisiti o sveukupnom zlu nanesenom žrtvama, premda bi valjalo uzeti u obzir i druge okolnosti. One mogu uključivati, primjerice, počiniteljev rang u vojsci ili oružanoj skupini, njegov doprinos zločinu (npr. je li naredio počinjenje zločina ili je samo odgovoran što nije kaznio podređene mu počinitelje), njegova krivnja (npr. postojanje namjere ili nehaja) i sl.

Neke NVO upravo kritiziraju fokusirane istrage tužiteljstva MKS iz razloga što se pozornost posvećuje samo zločinima počinjenim nad Hema etničkom skupinom.²⁶ Naime, Lubanga nije bio uopće optužen za zločine koje je njegova vojska navodno počinila nad Lendu stanovništvom, nego samo za zločine koji su počinjeni nad djecom njegove vlastite etničke skupine. Osim toga, Germain Katanga i Mathieu Ngudjolo, Lubangini neprijatelji u Ituri sukobu, također su uglavnom bili optuženi za zločine koji su počinjeni nad Hema stanovništvom. Ipak, i Katanga i Ngudjolo su bili, uz zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, i sami posebno optuženi i za ratni zločin novačenja i korištenja djece mlađe od 15 godina.

Ad 3. Posljednje načelo strategije tužiteljstva MKS sastoji se u *maksimizaciji utjecaja suđenja* pred MKS-om. To prvenstveno znači da ono treba osigurati generalnu prevenciju u pogledu međunarodnih zločina općenito, kao i u pogledu posebnog oblika zločina iz konkretnog slučaja. Jedna od Lubanginih ranijih izjava ukazuje na opći učinak MKS-a u DR Kongu: „Ovaj sud predstavlja pritisak na političare koji su ubijali ljude ... oni se danas boje činiti takva ubojstva.“²⁷ Što se tiče preventivnog učinka na poseban oblik ratnog zločina za koji je Lubanga suđen, u Nepal je 2010. gotovo 3.000 djece-vojnika, koju je maoistička vojska koristila u Nepalskom građanskom ratu, otpušteno iz vojske.²⁸ Međutim, teško je ocijeniti radi

²³ *Ibid.* čl. 53(1),(3).

²⁴ *Bergsmo / Kruger, op. cit.*, 1071-72.

²⁵ *Vidi* Rimski statut, *op. cit.* čl. 53(1)(c).

²⁶ *FIDH, op. cit.*, 11.

²⁷ *Burke White, op. cit.*, 587.

²⁸ Nepal: UN hails release of all child soldiers by Maoists, UN News Centre, 8.2.2010, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33696&Cr=Nepal&Cr1>

li se ovdje o pukoj slučajnosti ili je suđenje Lubangi doista utjecalo na Maoiste u Nepal da se odluče za ovakav pozitivan korak.

b. Upotreba posrednika

Kako bi se valjano ocijenila vjerodostojnost svjedoka optužbe, u ovom slučaju bilo je ključno najprije utvrditi vjerodostojnost posrednika za prikupljanje dokaza (*intermediaries*) s obzirom na to da se tužiteljstvo uglavnom oslanjalo na njihovu pomoć u prikupljanju svjedoka. Upravo za tu svrhu, dva su istražitelja svjedočila o pristupu i postupku primijenjenom u suradnji s posrednicima.²⁹ Na temelju činjenice da se približno jedna četvrtina cijele Presude Lubangi bavi evaluacijom posrednika, lako je zamisliti koliko je taj dio suđenja oduzeo vremena.

U svom iskazu, istražitelj Bernard Lavigne je izjavio da su bile korištene dvije kategorije posrednika: jedni su pomagali u identifikaciji svjedoka i uspostavljanju kontakata između svjedoka i istražitelja,³⁰ a drugi su doprinosili sigurnosnoj evaluaciji situacije.³¹ Kontroverze su se odnosile na prvu kategoriju te je postojala realna opasnost da su neki posrednici bili inicijalno motivirani financijskom korišću za pružanje pomoći tužiteljstvu. Međutim, Lavigne je objasnio da posrednici uglavnom nisu tražili niti su dobivali nagrade, ali su im bili nadoknađivani troškovi puta (prijevoz, prehrana, smještaj) i komunikacije.³² Imajući u vidu situaciju u DR Kongu, gdje je borba za preživljavanje dio svakodnevice, ova okolnost sama po sebi dovodi u pitanje kredibilitet takvih posrednika. Osim toga, to nisu bile jedine isplate učinjene posrednicima s obzirom na to da je u jednom trenutku tužiteljstvo zaposlilo tri posrednika s kojima su bili sklopljeni specijalni ugovori.³³

Jedan od njih je bio posrednik br. 143, prethodno upoznat s činjenicom da su istražitelji tražili dječake koji su u relevantno vrijeme bili mlađi od 15 godina.³⁴ Osim toga, ovaj posrednik je nekoliko puta postavljao problematične financijske zahtjeve, koji su bili prekomjerni te su ih predstavnici tužiteljstva držali neopravdanim.³⁵ Posebno je bila bizarna situacija u kojoj je jedan od svjedoka pristupio tužiteljstvu s popisom imena i nekih važnijih lokacija koje je trebao spomenuti u svojoj izjavi ispisanim na „njegovim trapericama“.³⁶ Unatoč tome i mnogim drugim diskrepancijama u dokazima koje je davao u različitim stadijima postupka,³⁷ izabran je na suđenju za svjedoka tužiteljstva. Raspravno vijeće je na

²⁹ *Presuda Lubangi*, ¶ 125.

³⁰ *Ibid.*, ¶ 190.

³¹ *Ibid.*, ¶ 193.

³² *Ibid.*, ¶ 198, 202.

³³ *Ibid.*, ¶ 203-204.

³⁴ *Ibid.*, ¶ 212.

³⁵ *Ibid.*, ¶ 289.

³⁶ *Ibid.*, ¶ 280.

³⁷ *Ibid.*, ¶ 269-278.

kraju zaključilo da postoji realna opasnost da je utjecao na svjedoke da daju lažne dokaze.³⁸

Slični incidenti su se dogodili i u pogledu posrednika P-0316. Vijeće je utvrdilo da postoji visoka vjerojatnost da je on „izmislio priču za istražitelje u pogledu potencijalno vrlo važne okolnosti“³⁹ te da postoje jaki argumenti koji upućuju na zaključak da je navodio svjedoke na lažan iskaz.⁴⁰ U jednom razdoblju je dobivao plaću od oko 45 američkih dolara dnevno,⁴¹ što je značajan iznos za DR Kongo imajući u vidu da je tamo prosječna plaća oko jedan dolar dnevno. Jedan od svjedoka je u svom iskazu rekao da mu je posrednik P-0316 plaćao pića, dao mu manji iznos novca, obećao mu putovanje u „zemlju bijelih ljudi“ i na kraju napisao lažno prijeteće pismo kako bi objasnio lažne izjave koje je dao.⁴² Posrednik P-0316 si je tako našao dobro plaćen posao: uzimao je novac od tužiteljstva, dio kojeg je trošio na podmićivanje svjedoka da daju izjave tužiteljstvu o slučajevima dječevojnika, a glavni dio bi zadržao za sebe.

Posrednik P-0321 je bio odgovoran za *fiasco* prvog svjedočenja danog pred Međunarodnim kaznenim sudom. Svjedok P-0298 je najprije bio predstavljen kao dijete-vojnici, da bi zatim tijekom svjedočenja rekao da to što je rekao nije istina, već da je bio instruiran da tako govori.⁴³ Vijeće je utvrdilo da postoji realna opasnost da je posrednik P-0321 navodio i pomagao ovom i drugim svjedocima u davanju lažnog iskaza.⁴⁴

Nadalje, nakon jednog incidenta iz 2006., zaključeno je da je posrednik P-0031 nepouzdan.⁴⁵ Međutim, nakon što je dao „određene relevantne informacije“, tužiteljstvo ga je ipak prihvatilo kao vjerodostojnog svjedoka.⁴⁶ Štoviše, tužiteljstvo mu je platilo najmanje 23.000 dolara, uglavnom u mjesečnim isplata, iznosi koji prema mišljenju tužiteljstvu nisu predstavljali nagradu za njegove usluge, već su bili dio programa zaštite.⁴⁷ Unatoč tome što je P-0031 imao kontakte s brojnim svjedocima čiji dokazi nisu bili prihvaćeni, Vijeće se nije složilo s izjavama obrane da je ovaj posrednik utjecao na svjedoke.⁴⁸ Ipak, Vijeće nije ni posve otklonilo sumnje u njegovu vjerodostojnost, pa su njegovi dokazi razmatrani s posebnom pozornošću.⁴⁹

Konačni ishod je bio da je Raspravno vijeće utvrdilo da devet pojedinaca, za koje je tužiteljstvo tvrdilo da su bili novačeni kao djeca vojnici mlađi od 15 godina

³⁸ *Ibid.*, ¶ 291, 483.

³⁹ *Ibid.*, ¶ 320.

⁴⁰ *Ibid.*, ¶ 373.

⁴¹ *Ibid.*, ¶ 306.

⁴² *Ibid.*, ¶ 356.

⁴³ *Ibid.*, ¶ 430.

⁴⁴ *Ibid.*, ¶ 449-450, 483.

⁴⁵ *Ibid.*, ¶ 456-58..

⁴⁶ *Ibid.*, ¶ 459.

⁴⁷ *Ibid.*, ¶ 460.

⁴⁸ *Ibid.*, ¶ 476.

⁴⁹ *Ibid.*, ¶ 477.

odnosno da su korišteni za aktivno sudjelovanje u neprijateljstvima u relevantnom razdoblju, nisu imali veze s time.

Iz navedene evaluacije suradnje tužiteljstva s posrednicima za pribavljanje dokaza proizlazi da je Vijeće ispravno osudilo nesavjesnu istragu tužiteljstva, zbog koje je izgubljeno puno vremena i novaca.⁵⁰ Osim toga, Vijeće je zaključilo da je moguće da su ti posrednici počinili kaznena djela u smislu čl. 70. Rimskog statuta i da tužiteljstvo ima odgovornost da istraži te činjenice.⁵¹ U slučaju osude, osobi koja je dala lažni iskaz može se izreći novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do 5 godina, ili obje kazne. Zasad tužiteljstvo nije pokrenulo postupke protiv lažnih posrednika, ali valja izraziti nadu da će do toga doći jer je to nužno da se osigura da se takve podvale lažnih dokaza više ne ponove.

Tužiteljstvo će u budućnosti morati preispitati svoju suradnju s posrednicima u prikupljanju dokaza. Svatko tko ima imalo znanja o tome kako policijske istrage funkcioniraju u nacionalnim pravnim sustavima svjestan je važnosti posrednika odnosno tzv. doušnika. Međutim, nije svaki doušnik vjerodostojan te dobar policajac ili istražitelj s vremenom uči kako razlikovati pouzdane od nepouzdanih doušnika. Najpouzdaniji doušnici nisu oni koji se pojavljuju nakon što je kazneno djelo počinjeno, već oni s kojima od ranije postoji stalna suradnja. Zauzvrat policija obično tolerira njihove manje sukobe sa zakonom (npr. prosjačenje, pijanstvo na javnom mjestu, posjedovanje manjih količina droge).

Problem u istraživanju međunarodnih zločina za vrijeme i nakon oružanog sukoba jest da ne postoje posrednici s kojima je od ranije uspostavljen odnos povjerenja. Umjesto toga, pojavljuju se pojedinci koji vide međunarodne istrage kao priliku da se izbave iz teške situacije koju je rat ostavio za sobom. Zbog toga se tužiteljstvo ne bi smjelo u budućnosti toliko oslanjati na posrednike, već bi trebalo više ulagati u izgradnju snažnih istražiteljskih timova. Također, tužiteljstvo bi općenito trebalo pažljivije provjeravati vjerodostojnost dokaza koje iznosi pred sud kako bi se izbjegli nepotrebni troškovi te dugotrajnost postupka.

c. Pravičnost suđenja Thomasu Lubangi

„Društvo pobjeđuje ne samo onda kada su krivci osuđeni, već onda kada su suđenja poštena.“⁵² Postoje različiti načini kojima se može ocijeniti pravičnost kaznenog postupka: nepristranost sudaca, pravo na branitelja, zaštita od autoinkriminacije i sl. Indikatori pravičnosti međunarodnog suđenja su donekle specifični. Ovo su okolnosti koje pritom treba posebno uzeti u obzir:

1. pravovremeno otkrivanje dokaza,
2. pitanja koja se tiču nepristranosti (prethodno postojanje suda, međunarodni sastav suda, ocjena dokaza bez predrasuda), te

⁵⁰ *Ibid.*, ¶ 480.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² “Society wins not only when the guilty are convicted, but when criminal trials are fair.” - *Brady v. Maryland*, 373 U.S. 83 (1963).

3. ostali indikatori pravičnosti (odsustvo *tu quoque* argumenata, jednakost oružja i dr.).

Kako bismo napravili sveobuhvatnu evaluaciju pravičnosti suđenja Lubangi, svaki od navedenih indikatora će biti analizirani u nastavku.

Ad 1. Prema čl. 67. st. 2. Rimskog statuta, tužitelj mora *što je prije moguće* obavijestiti obranu o svim raspoloživim dokazima „za koje smatra da ukazuju na optuženikovu nedužnost ili bi mogli umanjiti optuženikovu krivnju ili utjecati na vjerodostojnost dokaza optužbe“. Međutim, u slučaju Lubanga tužiteljstvo je dva puta prekršilo navedenu odredbu, što je zamalo dovelo do katastrofalnih posljedica. Prvi put se radilo o propustu otkrivanja znatne količine potencijalno ekskulpirajućih dokaza (više od 200 tajnih dokumenata!), koji su bili prikupljeni uz pomoć raznih organizacija, uključujući i Ujedinjene narode. To je imalo za posljedicu prekid postupka 2008. godine zbog toga što je pravičnost postupka bila dovedena u pitanje⁵³ te odluka o puštanju Lubange na slobodu.⁵⁴ Na sreću, Lubanga ipak nije bio pušten na slobodu jer je Žalbeno vijeće dozvolilo suspenzivni učinak žalbe tužiteljstva.⁵⁵ Tužiteljstvo je na kraju predalo sve dokumente Raspravnom vijeću, koje je zatim donijelo odluku o nastavku postupka.⁵⁶ Međutim, nepovratna šteta je već nastupila jer suđenje je započelo početkom 2009. – sedam mjeseci kasnije nego što je bilo predviđeno.

Drugi prekid postupka dogodio se 2010. godine zbog toga što je tužiteljstvo odbilo postupati po nalogu Raspravnog vijeća koje je naložilo otkrivanje identiteta jednog od posrednika obrani.⁵⁷ Naime, javila se potreba za otkrivanjem njegovog imena s obzirom na to da je iskaz svjedoka kojeg je taj posrednik doveo tijekom suđenja drugim dokazima doveden u pitanje,⁵⁸ zbog čega Lubangina obrana nije mogla nastaviti ako ne zna identitet posrednika. Međutim, tužiteljstvo je tražilo odgodu u otkrivanju njegovog identiteta zbog toga što je ovaj posrednik tražio strogu zaštitu. Raspravno vijeće je zauzelo stav da bi bilo kakvo daljnje odlaganje imalo suštinske posljedice, posebno imajući u vidu učestale odgode kojih je već

⁵³ *Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06-1401, Decision on the consequences of non-disclosure of exculpatory materials covered by Article 54(3)(e) agreements and the application to stay the prosecution of the accused, together with certain other issues raised at the Status Conference on 10 June 2008 ¶ 93 (June 13, 2008).

⁵⁴ *Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06-1418, Decision on the release of Thomas Lubanga Dyilo, ¶ 34 (July 2, 2008).

⁵⁵ *Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06-1423, Decision on the request of the Prosecutor for suspensive effect of his appeal against the "Decision on the release of Thomas Lubanga Dyilo" (July 7, 2008).

⁵⁶ Press release, Trial Chamber I, Stay of proceedings in the Lubanga case is lifted - trial provisionally scheduled for 26 January 2009 (Nov 18, 2008).

⁵⁷ *Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06-2517-Red, Decision on the Prosecution's Urgent Request for Variation of Time-Limit to Disclose the Identity of Intermediary 143 or Alternatively to Stay Proceedings Pending Further Consultations with the VWU (July 8, 2010).

⁵⁸ *Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06-2582, Judgment on the appeal of the Prosecutor against the decision of Trial Chamber I of 8 July 2010 entitled "Decision on the Prosecution's Urgent Request for Variation of the Time-Limit to Disclose the Identity of Intermediary 143 or Alternatively to Stay Proceedings Pending Further Consultations with the VWU" ¶ 5 (Oct. 8, 2010).

bilo tijekom suđenja.⁵⁹ No i ova odluka suda o prekidu postupka ustvari predstavlja odlaganje postupka. Štoviše, njezina neprimjerenost je još više očigledna kada se uzme u obzir i pripadajuća odluka o puštanju Lubange na slobodu. Naime, potonja odluka je logična posljedica prekida postupka jer nema razloga da se Lubangu drži u pritvoru za vrijeme prekida postupka koji je prouzročilo tužiteljstvo.

Srećom, Žalbeno vijeće je zaključilo da je Raspravno vijeće pogriješilo kada je prekinulo postupak bez da je najprije izreklo sankciju (npr. novčanu kaznu) tužitelju sukladno čl. 71. Rimskog statuta i pravila 171. st. 4. Pravilnika o dokazima i postupku.⁶⁰ To je imalo za posljedicu ukidanje odluka Raspravnog vijeća o prekidu postupka i puštanju okrivljenika na slobodu.⁶¹ Unatoč tome što je Žalbeno vijeće postupke tužiteljstva označilo kao „namjerno nepoštivanje“ naloga Suda, Raspravno vijeće na kraju nije izreklo odgovarajuću sankciju tužiteljstvu. Ovakav propust nije prihvatljiv. Najmanje što je Raspravno vijeće moglo i trebalo napraviti jest upozoriti tužiteljstvo da se takvo ponašanje neće tolerirati u budućnosti, već da će se drugi put izreći novčana kazna. Općenito, kako bi adresati ozbiljno shvaćali naloge suda, potrebno je primijeniti stroga pravila discipline. Stoga, Raspravno vijeće ima zadatak osigurati poštivanje naloga suda od strane tužiteljstva, kao i svih drugih pojedinaca koji imaju neku ulogu u postupku.

Ad 2. U čuvenom engleskom slučaju koji se tiče *nepristranosti*, istaknuto je da je „od ključne važnosti ne samo da se pravda ostvaruje, već da očito i nedvojbeno izgleda da se ostvaruje“.⁶²

Prvi indikator nepristranosti jest imati sud koji je ustanovljen prije nego što je određeno kazneno djelo počinjeno. Tijekom povijesti kaznenog pravosuđa, bilo je različitih prijekih sudova, *ad hoc* vojnih sudova i drugih *ex post facto* ustanovljenih sudova, čija je nepristranost često bila dovedena u pitanje. Međutim, za razliku od *ad hoc* međunarodnih i hibridnih sudova, Međunarodni kazneni sud je osnovan prije nego su zločini koji potpadaju pod njegovu jurisdikciju počinjeni. Premda se Lubanga žalio na odluku Suda o svojoj nadležnosti, njegova žalba je uglavnom bila usmjerena na navodno loše postupanje tužiteljstva za vrijeme dok je bio pritvorenik u Kinshasi, pa stoga ustvari nije ni napadao nadležnost Međunarodnog kaznenog suda.⁶³

Drugi indikator nepristranosti međunarodnog suđenja jest da tužitelji, suci i sudsko osoblje dolaze iz različitih zemalja svijeta. Primjerice, to nije bio slučaj sa sudovima u Nürnbergu i Tokiju, gdje su suci dolazili samo iz zemalja pobjednica u Drugom svjetskom ratu, zbog čega se u literaturi ova suđenja obično označavaju

⁵⁹ *Ibid.*, ¶ 7.

⁶⁰ *Ibid.*, ¶ 59.

⁶¹ *Ibid.*, ¶ 62. *Vidi i Prosecutor v. Lubanga*, Case No. ICC-01/04-01/06-2583, Judgment on the appeal of Prosecutor against the oral decision of Trial Chamber I of 15 July 2010 to release Thomas Lubanga Dyilo ¶ 27 (Oct. 8, 2010).

⁶² "Justice should not only be done, but should manifestly and undoubtedly be seen to be done." *R v Sussex Justices*, Ex parte McCarthy [1924] 1 KB 256, [1923] All ER 233

⁶³ *Vidi ICC-01/04-01/06 (OA4)*, Judgment on the Appeal of Mr. Thomas Lubanga Dyilo against the Decision on the Defence Challenge to the Jurisdiction of the Court pursuant to article 19 (2) (a) of the Statute of 3 October 2006 (Dec. 14, 2006).

kao „pobjednička pravda“.⁶⁴ Međunarodni kazneni sud ne pati od ovakvih problema, premda neki autori postavljaju pitanje radi li se ovdje o „neokolonijanoj pravdi“ – pojam koji označava međunarodno kazneno pravosuđe kao novi oblik kolonijalizma. Ipak, takvi prigovori su neutemeljeni. Osim tužitelja Luis Morena Ocampo iz Argentine, drugi tužitelj u predmetu Lubanga je Fatou Bensouda, pravica iz Gambije. Štoviše, prošle godine je Bensouda postala glavni tužitelj pred Međunarodnim kaznenim sudom, što je bio dobar manevar u trenutku kada svi okrivljenici dolaze iz afričkih zemalja. Međutim, to ne znači da se Međunarodni kazneni sud ne bavi situacijama izvan Afrike – tužiteljstvo trenutno obavlja preliminarnu istrage u brojnim situacijama koje uključuju slijedeće neafričke zemlje: Afganistan, Gruziju, Kolumbiju, Honduras i Koreju.

Treći indikator nepristranosti sastoji se u pravičnoj ocjeni dokaza neovisno o tome jesu li izvedeni od strane tužiteljstva ili obrane. To je jedan od glavnih razloga nepravičnosti suđenja u Tokiju: Tribunal je prihvaćao čak i dokaze iz druge ruke od strane tužiteljstva, dok je potpuno ignorirao dokaze obrane.⁶⁵ U slučaju Lubanga svi nepouzdana dokazi izvedeni od strane tužiteljstva nisu bili prihvaćeni, neovisno o tome radi li se o nevjerodostojnim svjedocima, o čemu je ranije bilo riječi, ili materijalnim dokazima (npr. knjige evidencije koje su se navodno koristile za upisivanje djece vojnika). S druge strane, znatna količina dokaza obrane je bila prihvaćena kao pouzdana.

Ad 3. Među ostalim indikatorima pravičnosti valja istaknuti da obrana nije postavljala *tu quoque argumente*, premda je postavila sličan prigovor: tužiteljsku selektivnost. Obrana je smatrala da postoje teži zločini počinjeni u DR Kongu od onih za koje je Lubanga bio optužen. Također, što se tiče regije Ituri, obrana je tvrdila da su najmoćniji pojedinci pošteđeni progona i da je Lubanga optužen umjesto onih koji su trebali biti optuženi. Obrana je u tome u pravu jer doista prema onome za što je Lubanga optužen, ispada da je on „sitna riba“, dok su teški zločinci na slobodi. Obrana je kritizirala tužiteljstvo i zbog toga što je zadržalo pravo da proširi optužnicu protiv Lubange, što se na kraju ipak nije dogodilo.

Kako bi se osigurala *jednakost oružja* između tužiteljstva i obrane, Međunarodni kazneni sud je ustanovio neovisni „Ured javnog konzultanta obrane“ (*Office of the Public Counsel for the Defence*) koji pruža logističku pomoć te daje savjete i informacije braniteljskim timovima. Međutim, Lubangina obrana je tvrdila da im je dodijeljen manji proračun nego tužiteljstvu, da se dokazi i iskazi svjedoka sporo prikupljaju, da je mnoge dokumente nemoguće pročitati zbog toga što su bili značajno cenzurirani od strane Suda.⁶⁶ Upravo s tim u svezi, još jedno problematično pitanje vezano za pravičnost suđenja jest da je, od ukupno 129 žrtava, strankama i sudionicima u postupku otkriven identitet samo njih 23.⁶⁷ Sud je imao težak zadatak da balansira suprotstavljene interese pravičnosti suđenja i

⁶⁴ Yves Beigbeder, *Judging War Criminals: The Politics of International Justice*, 1999., 39.

⁶⁵ Beigbeder, *op. cit.*, 64.

⁶⁶ Stephanie Hanson, *Africa and the International Criminal Court*, <http://www.cfr.org/africa/africa-international-criminal-court/p12048>

⁶⁷ *Presuda Lubangi, op. cit.*, ¶ 18.

pružanja adekvatne zaštite žrtvama. S obzirom na to da bi svaki incident u kojem bi neka od žrtava bila povrijeđena ozbiljno ugrozilo pozitivne učinke ovog suđenja, Sud se očito nije htio upuštati u rizik da se takvo nešto dogodi.

Konačno, pravičnost međunarodnih kaznenih postupaka se treba vrednovati ne samo prema osudama, već i prema oslobađajućim presudama.⁶⁸ Dosad je donesena jedna takva presuda (u predmetu Ngudjolo Chui), premda je još uvijek nepravomoćna.⁶⁹ Tome treba pridodati i odluku Predraspravnog vijeća II koji je obustavio postupak protiv dvojice okrivljenika iz Kenije.⁷⁰ Osim toga, neki izvori ukazuju na to da je bio barem jedan zahtjev za uhidbenim nalogom koji je Vijeće odbilo.⁷¹ Iz navedenog proizlazi da nema dvojbe da je ovaj kriterij zadovoljen.

ZAKLJUČAK

Patrice Lumumba, tragični heroj kongoanske nezavisnosti, napisao je knjigu „Kongo, zemlja budućnosti, da li joj se prijete?“ (*Le Congo, terre d'avenir, est-il menacé?*),⁷² koja je bila objavljena posthumno 1961. Lumumbin odgovor na to pitanje bio je da je Kongo osiguran i da je to zemlja koja obećava, čemu se nadao s optimizmom.⁷³ Nažalost, u proteklih pola stoljeća, kongoanski narod je bio suočen samo s tiranijom, ratovima i siromaštvom. Ipak, ustanovljenjem Međunarodnog kaznenog suda, afričke zajednice kao što su Hema i Lendu dobile su novu vjeru u bolju budućnost.

Međutim, prvi slučaj pred Međunarodnim kaznenim sudom nije bio uspješan kao što se to očekivalo. Naime, u nekoliko navrata je tužiteljstvo pokušalo narušiti pravičnost Lubanginog suđenja. Možemo identificirati tri glavne pogreške u politici tužiteljstva. Prvo su snažne veze tužiteljstva i Vlade predsjednika Kabile koje su uspjele potkopati neovisnost tužiteljskih istraga. Drugo je tužiteljsko nekritično oslanjanje na posrednike, koje je značajno produljilo postupak i prouzročilo nepotrebne troškove. Treće su se ticale neotkrivanja odnosno kasnog otkrivanja dokaza, što je zamalo dovelo u pitanje pravičnost suđenja. Srećom, Raspravno i Žalbeno vijeće su poduzeli odgovarajuće korake koji su spriječili kršenje Lubanginog prava na pravično suđenje.

Na kraju valja reći da su ovo još uvijek početnički koraci međunarodnog kaznenog pravosuđa te da ovdje iznesena kritika nema za cilj potaknuti neprijateljske stavove prema Međunarodnom kaznenom sudu. Naprotiv, kritika ima svrhu ukazati na nedostatke kako bi se oni otklonili te kako se greške ne bi ponavljale.

⁶⁸ Richard Goldstone u svojim predavanjima na Sveučilištu Yale u ljetnom semestru 2012.

⁶⁹ *Prosecutor v. Ngudjolo Chui*, Case No. ICC-01/04-02/12-4, Judgment pursuant to Article 74 of the Statute (Dec. 18, 2012).

⁷⁰ To su Henry Kiprono Kogsey i Hussein Mohammed Ali. *Vidi Prosecutor v. Ruto et al.*, Case No. ICC-01/09-01/11, Decision on the Confirmation of Charges (Jan. 23, 2012); i *Prosecutor v. Muthaura et al.*, Case No. ICC-01/09-02/11, Decision on the Confirmation of Charges (Jan. 23, 2012).

⁷¹ Schiff, *op. cit.*, 222.

⁷² Vidi engleski prijevod: Patrice Lumumba, *Congo: My Country* (prev. Graham Heath), 1962.

⁷³ *Ibid.*, 189.

SUMMARY

March 14, 2012 is a historic day in the evolution of the international criminal law: the International Criminal Court delivered its first verdict. A Congolese rebel leader Thomas Lubanga Dyilo was found guilty of conscripting and enlisting children under the age of fifteen years and using them to participate actively in hostilities, which constitute war crimes pursuant to Articles 8(2)(e)(vii) and 25(3)(a) of the Statute of the International Criminal Court during the period between September 2002 to 13 August 2003. This Article addresses the political dimensions of the Lubanga trial. First, it discusses the political context of the trial by providing a recent historical and a political background of the conflicts in DR Congo. Second, a critical analysis is given with respect to the prosecutorial policy, use of intermediaries and fairness of the trial.

UDK: 336.2.02:334.726 (497.5)

Pregledni znanstveni rad

336.132.1(497.5)

Jasna Bogovac*

**VAŽNOST POREZNOPRAVNIH ČIMBENIKA
PRILIKOM DONOŠENJA STRATEŠKIH ODLUKA
MULTINACIONALNIH KORPORACIJA – HRVATSKA I
KOMPARATIVNA ISKUSTVA**

Sažetak

Globalizacija svjetskog gospodarstva i pristupanje Europskoj Uniji za Republiku Hrvatsku predstavljaju veliki izazov te se u tom smislu nastoje potaknuti inozemna ulaganja. Privlačenje inozemnih multinacionalnih korporacija, kao glavnih instrumenata integracije gospodarstva, uz odgovarajuću regulatornu podršku, postavlja se kao imperativ budućnosti i razvoja zemlje. Sveobuhvatnim istraživanjem o utjecaju poreznopravnih čimbenika na odluke o financiranju i ulaganju multinacionalnih korporacija u Republici Hrvatskoj (Bogovac, 2012) potvrđena je intuitivna izjava Myersa (1998) kako je porez od trećerazredne važnosti prilikom donošenja strateških odluka. U radu se nastoje prikazati neki čimbenici koje hrvatski i svjetski menadžeri multinacionalnih korporacija smatraju najvažnijim pri donošenju strateških odluka.

Ključne riječi: poreznopravni sustav, čimbenici oporezivanja, financijski instrumenti, načela oporezivanja

1. UVOD

Prilikom donošenja strateških odluka u multinacionalnim korporacijama uzimaju se u obzir mnogi aspekti iz poslovne i tržišne stvarnosti. Samo se razumijevanjem čimbenika koji utječu na menadžment koji donosi te odluke, može postići učinkovitost instrumenata gospodarske i fiskalne politike. Stoga treba sveobuhvatno evaluirati opći i porezni sustav države u koju se namjerava ulagati, poslovni i porezni status samih korporacija, opći i porezni sustav države rezidentnosti korporacije koji može poticati primjenu poreznih strategija društva i povećati njegovu konkurentnost, te osobne preferencije menadžmenta.

Tema ovog rada je analiza i komparativni prikaz pojedinih čimbenika poreznog sustava čiji je utjecaj zasebno ispitivan u ranijim istraživanjima u svijetu,

* Dr. sc. Jasna Bogovac, predavač, Katedra za financijsko pravo i financijsku znanost, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.